

RECENZJE I SPRAWOZDANIA

ROCZNIKI HUMANISTYCZNE
Tom LXIV, zeszyt 7 – 2016

Лявон Юрэвіч, *Эмігрант Францыск Скарына, ці Аналогія*, Мінск: Кнігазбор 2015, 624 с, Бібліятэка Бацькаўшчыны кн. 25.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2016.64.7-14>

У 2015 г. беларускія навукоўцы адзначалі умоўны юбілей – 525 гадоў ад нараджэння Францыска Скарыны. Гэтай даце была прымеркаваная і новая кніга беларускага архівіста з Нью-Ёрку Лявона Юрэвіча.

Францыска Скарыну можна лічыць знакавай постаццю для беларускіх эміграцыйных дзеячаў у розных аспектах. Асоба “першага эмігранта” ўспрымалася суродзічамі па-за метраполіям з асаблівай цеплынёй праз усведамленне агульнасці выгнанніцкага лёсу і пэўнай уласнай місійнасці ў служэнні Бацькаўшчыне. Нездарма імя Скарыны стала бадай самым папулярным у назвах эміграцыйных суполак і арганізацый, а яго знакі і партрэты выкарыстоўваліся і публікаваліся ці не найбольш з усіх беларускіх гістарычных дзеячаў.

Постаць Францыска Скарыны звяртала на сябе асаблівую ўвагу эміграцыйных навукоўцаў сваім выразным “рэпрэзентацыйным” патэнцыялам. Асоба, што выдала першую кнігу ва Усходняй Еўропе, зрабіла адзін з першых перакладаў Бібліі на еўрапейскую мову, не магла не выклікаць павагі (а часам і зайздрасці, і спробаў прысабечыць першадрукара) з боку суседзяў. Скарынам беларусы на Захадзе адкрыта ганарыліся, яго дасягненні не выклікалі ні пытанняў, ні прэрэчанняў. Папулярызуючы першадрукара эміграцыйныя навукоўцы і грамадскія дзеячы выконвалі тое ж заданне “паставіць Беларусь на сусветную мапу”, засведчыць еўрапейскасць беларускай культуры, нацыянальную адметнасць беларусаў.

Разнастайная рэпрэзентаванасць Францыска Скарыны і яго справы ў асяроддзі беларускіх эмігрантаў XX ст. і складае асноўны змест кнігі Лявона Юрэвіча. У першым яе раздзеле – “Пачаткі скарынаведы на эміграцыі” – прадстаўлены першыя спробы асэнсавання асобы і спадчыны

першадрукара, зробленыя ў замежжы яшчэ ў міжваенны час Вацлавам Ластоўскім, Пётрам Крэчэўскім, Тамашам Грыбам. Далей у кнізе змяшчаецца інфармацыя пра некаторыя значныя перыёдыкі з паваеннай Германіі і прысвечаныя Францыску Скарыну тэксты з іх.

Вялікая трэцяя частка кнігі – “Імя Скарыны ў дзейнасці эміграцыйных арганізацый” – засяроджаная найбольш на пачатках Беларускага інстытута навукі і мастацтва (Нью-Ёрк) ды скарынаведных даследаваннях доўга-часовага яго старшыні Вітаўта Тумаша. Змястоўнае ліставанне апошняга складае адну з найцікавейшых частак выдання. Акрамя БІНіМу, у раздзеле прадстаўленая таксама Бібліятэка імя Ф. Скарыны ў Лондане ды адзін з скарыназнаўчых артыкулаў а. Аляксандра Надсана.

У наступнай частцы кнігі Лявон Юрэвіч сабраў тэксты, прысвечаныя своеасабліваму працягу Скарынавай справы на эміграцыі. Тут можна прачытаць пра календарыстыку, беларускія маркі і кружэлкі на Захадзе, унікальныя кнігарукапісы Міколы Панькова, самавыдавецкія выданні, асобныя аспекты творчасці пісьменнікаў Янкі Юхнаўца, а. Язэпа Германовіча і іншае.

Вядома, што дзякуючы разнастайнасці сваёй дзейнасці Францыск Скарына быў блізім і выдаўцам, і кніганошам, і лекарам, і перакладчыкам, і падарожнікам, і чытачам. З п'ятэтам ставіліся да яго асобы свецкія і духоўныя... Усіх, хто займаўся і займаецца кніжнай справай можна лічыць паслядоўнікамі Скарыны. Галярэя вобразаў такіх паслядоўнікаў-эмігрантаў і іх тэкстаў склала асобную пятую частку кнігі Лявона Юрэвіча. Чытачу прадстаўленыя малавядомыя факты пра перакладчыка Яна Пятроўскага, філатэліста Расціслава Палчанінава, бібліятэкараў: Васіля Шчэцку, Льва Акіншэвіча ды Аляксандра Ружанцова, аўтараў і выдаўцоў: Вацлава Пануцэвіча, Часлава Будзьку, Пётру Палягошку, Кастуся Якуба-Птаха, Аляксандра Орсу, Міколу Гарошку, мастакоў: Міхася Саўку-Міхальскага ды Міколу Казака, нямецкага беларусіста Норберта Рандава.

Самога аўтара-ўкладальніка кнігі, што адсвяткаваў у 2015 г. свой 50-гадовы юбілей, таксама можна назваць Скарынавым паслядоўнікам праз актыўную даследчыцкую і выдавецкую працу. Асобны апошні раздзел кнігі “Post scriptum: дзеці БССР” прысвечаныя ягоным уласным даследчым пачаткам, асобам Язэпа Дылы, Рыгора Родчанкі, а таксама маці – Алене Юрэвіч.

У прадмове да кнігі Лявона Юрэвіча зазначана, што яна прысвячаецца памяці доўгагадовага кіраўніка Беларускай бібліятэкі імя Ф. Скарыны

айца Аляксандра Надсана, які адышоў у 2015 г. Сам айцец – скарызназнаўца, кніжнік, захавальнік бібліятэкі, перакладчык богаслужбовых тэкстаў – важны для аўтара не толькі як паслядоўнік Скарыны, але і як духоўны аўтарытэт, старэйшы сябра, які даваў падтрымку ў архіўна-даследчай працы.

Выданне “Эмігрант Францыск Скарына, ці Апалогія” ўяўляе сабой адну з першых спробаў асэнсавання здабыткаў эміграцыйнага скарызназнаўства, а таксама вызначэння асноўных рысаў, спецыфікі кнігавыдавецкай, перакладчыцкай і даследчыцкай працы беларускай эміграцыі.

Кніга Лявона Юрэвіча стала юбілейнай і для серыі “Бібліятэка Бацькаўшчыны”. Можна яе лічыць і своеасаблівым першым крокам у падрыхтоўцы да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання, што будзе адзначацца ў 2017 г.

*Наталля Гардзіенка
Беларускі дзяржаўны архіў-музей
літаратуры і мастацтва*

АЛЯКСАНДР А. ЛУКАШАНЕЦ, *Беларуская мова ў XXI стагоддзі: развіццё сістэмы і праблемы функцыянавання*, Мінск: Беларуская навука 2014, 396 с.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2016.64.7-15>

Recenzowana monografia składa się z trzech rozdziałów zawierających artykuły naukowe, wybrane wywiady i wystąpienia na uroczystościach naukowych profesora Aleksandra Łukaszańca. Autor należy do czołówki białoruskich lingwistów, jest dyrektorem Instytutu Języka i Literatury im. Jakuba Kołasa i Jana Kupały w Centrum Badań nad Kulturą Białoruską, Językiem Białoruskim i Literaturą Białoruską Narodowej Akademii Nauk Białorusi. Pełni funkcję przewodniczącego Białoruskiego Komitetu Sławistów. Opublikował ponad 300 prac naukowych, w tym 13 monografii (11 we współautorstwie, 2 za granicą), 4 słowniki (we współautorstwie). Do jego zainteresowań badawczych należą: słowotwórstwo białoruskie i słowiańskie, białorusko-rosyjskie związki językowe, socjolingwistyka, problemy współczesnego rozwoju języka